

КНЯЗЬ І КОРОЛЬ ДАНИЛО РОМАНОВИЧ У ЖИТТІ МІСТА ГАЛИЧА XIII СТОРІЧЧЯ

Стаття окреслює етапи становлення неісторичного означення князя й короля Русі Данила Романовича — «Галицький». Шляхом аналізу літописної спадщини остаточно доведено, що цей володар, на відміну від свого батька Романа Мстиславовича, тестя Мстислава Мстиславовича і трьох представників першої галицької династії Ростиславовичів (Володимирка Володаревича, Ярослава Володимировича і Володимира Ярославовича), ніколи не вживав такого предиката. Відзначено тяглість використання визначення «Данило Галицький» головно в українській, російській історіографії та, частково під їхнім впливом, у деяких працях європейських дослідників. Перший король Русі дійсно для сучасної української історичної науки є важливим символом, прикладом державотворення. Однак для історії Галича та Галицької землі XIII ст. він радше є персоною нон-грата.

Ключові слова: князь, король, Данило Романович, «Галицький», Галич, Галицька земля, Русь, історична та історіографічна традиція, Галицько-Волинський літопис або хроніка, Даріуш Домбровський.

Поява нещодавнього польськомовного комплексного двотомного монографічного дослідження, присвяченого князеві та королю Данилові Романовичу (1201–1264)¹, авторства торунського історика Даріуша Домбровського (* 1965) стало не лише своєрідним логічним підсумком 150-літнього вивчення життя й діяльності володаря для вчених з Польщі,

¹ Dąbrowski D. Daniel Romanowicz król Rusi (ok. 1201–1264). Biografia polityczna / D. Dąbrowski. — Kraków : Avalon, 2012. — 538 s.; Eiusdem. Król Rusi Daniel Romanowicz. O ruskiej rodzinie książęcej, społeczeństwie i kulturze w XIII w. / D. Dąbrowski. — Kraków : Avalon, 2016. — 412 s.

Росії, Сербії, Угорщини, України та інших країн, а, здавалося б, на перший погляд мало вичерпати проблему дальших студій його біографії. Такою прискіпливою увагою науковців жоден із представників династії Рюриковичів не мав честі тішитися². Які ж, отже, сюжети могли б дати «друге дихання» цій справі?

Своєрідне «щастя», за дуже влучним висловом львівського історика Володимира Александровича (*1956), короля Данила втім має непогану перспективу. Річ тут не тільки в дальшому археологічному пошуку його тлінних решток у храмі Пресвятої Богородиці (тепер — базиліка Різдва Пресвятої Богородиці) в Холмі (тепер — місто Хелм Люблінського воєводства, Польща), яку володар збудував, а потім там спочив десь на початку весни 1264 р.³ Дійсно, віднайдення королівського саркофага, ексгумація кістяка та, ймовірно, виявлення хоча б реплік королівських інсигній стали б для українства найбільшою історичною та археологічною сенсацією ХХІ ст. Можливість докладної реконструкції зовнішнього вигляду Данила Романовича, антропологічний аналіз скелета відповів би на чимало запитань про його стиль життя, характер, здібності тощо.

Але допоки цього не сталося, серед не переосмислених, не вивчених на належному рівні — історична пам'ять про першого короля Русі, міфи й легенди, з ним пов'язані, частково сконструйовані й у кабінетах академічних істориків та, як наслідок — у суспільній свідомості. Псевдоісторичні образи, котрі через неправильну термінологію вкоренилися у головах пересічних українців, впливають на моделі їхньої поведінки, ставлення до самих себе та сусідів держави Україна, сприяючи дальшому поширенню епізодично свідомо чи несвідомо сфальшованої версії вітчизняної історії ХІІІ ст.

Одним із таких історичних міфів про Данила Романовича є його неісторичне «псевдо» «Галицький», відоме від початку ХІХ ст. Фактично більша частина істориків, які вивчали біографію князя, потрапила «в полон» його головного наративу — так званого *Галицько-Волинського*

² Александрович В. «Щастя» короля Данила Романовича. Dąbrowski Dariusz. Daniel Romanowicz król Rus (ok. 1205–1264). Biografia polityczna (Monografie Pracowni Badań nad Dziejami Rusi Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. — Т. 1). — Kraków: Avalon, 2012. — 538 s. / В. Александрович // Княжа доба: історія і культура / [відп. ред. В. Александрович]. — Львів, 2015. — Вип. 9. — С. 311–353.

³ Dąbrowski D. Król Rusi Daniel Romanowicz. — S. 355.

літопису, впорядкованого наприкінці XIII ст. при дворі небіжа першого короля Русі — Володимира Васильовича (1249—1288) у місті Володимирі (тепер — місто Володимир-Волинський Волинської області, Україна), який відкрив одразу у двох списках — *Іпатіївському* і *Хлебниковському* російський історик Микола Карамзін (1766—1826) 1809 р.⁴ Більш як половина нарративу окреслювала життя і діяльність князя Данила головно навколо його боротьби за галицький престол, тому володаря одразу почали називати «*Галицьким*», не дуже замислюючись хоча б, які ж були його стосунки з містянами Галича.

Чи не вперше переглянути кліше про найменування короля Данила «*Галицьким*» аж на початку XXI ст. запропонував львівський історик Ярослав Дашкевич (1926—2010). За його словами: «[...] намагання применшити або навіть принизити постать короля Данила Романовича налічують — в російській історіографії та в покірній їй українській — уже понад півтора сторіччя. Було спрепаровано штамп “князь Данило Галицький” (у повсякденному звучанні він навіть скоротився до ініціалу і прізвища “Д. Галицький”), який не має покриття джерелами, але дуже добре підходив для утворення асоціації до малого провінційного містечка Галича (на схід від Костроми). Це кидало тінь провінційності й цієї славної глушини на “князя Данила Галицького”. Очевидно, українській історіографії треба остаточно відмовитися від такої дискримінуючої вигадки. Тим більше, що тогочасний літопис жодного князя Данила Галицького не засвідчує. Штамп про “князя Данила Галицького” був придуманий та використовується досі, щоб звести значення його та його об’єднаної держави до мінімуму»⁵.

Історичності окресленій темі за якийсь час спробував надати Олександр Головка (*1952). Помилково вважаючи, що «М. П. Дашкевич [...] чи не першим з професійних істориків застосовує по відношенню до Данила прізвисько “Галицький”»*, автор справедливо зауважив: «Використання сполучення “Данило Галицький” у науковому плані не є

⁴ Котляр Н. Ф. Даниил, князь Галицкий. Документальное повествование / Н. Котляр. — СПб. : Алетейя, 2008. — С. 13—14.

⁵ Дашкевич Я. Українські землі в часах галицько-волинської державності (кінець Х — середина XIV ст.) / Я. Дашкевич // Пам’ять століть. — 2002. — № 4. — С. 3—22.

* По суті першим Данила Романовича «*Галицьким*» почав називати російський історик Микола Карамзін (див. далі).

достатньо коректним, оскільки Галич був столицею держави Данила Романовича лише трохи більше двох років: восени 1238 р. Данило включив його до своїх володінь, а взимку 1240—1241 рр. місто було зруйноване монгольськими полчищами. Відтоді Данило Романович зробив столицею своєї держави Холм, у якому його і було поховано в 1264 р.»⁶. Втім вже назва монографії автора засвідчує його методологічну непослідовність.

Продовжив тему львівський історик Леонтій Войтович (*1951): «В літературі та історіографії поширеною є назва “Данило Галицький”, яку запровадили історики ХІХ ст. Але сам король Данило походив з волинської гілки Мономаховичів, був правителем Галицько-Волинської (а довший час переважно Волинської) держави, а Галича, з його непокірним і ворожим до князів боярством, не любив і за першої нагоди переніс столицю до Холму, заснованого ним на тій-таки Волинській землі. Отже епітет “Галицький” невиправдано всупереч історичним реаліям звужує ареал його держави, виключаючи з неї спадкові волинські землі. Крім всього іншого епітет “Галицький” викликає у російського читача чи слухача мимоволі асоціацію з дрібним Галицьким князівством, яке існувало північніше Москви і князі якого, будучи молодшими представниками московської династії, боролися проти централізаторської політики своїх сюзеренів. В реаліях сучасного світу це призводить до появи таких перлів як вулиця чи площа Д. Галицького»⁷. Вчений дійшов цілком правильного й очевидного здавалося б, висновку, хоча в попередній період наукової кар’єри також був не без «гріха»⁸.

⁶ Головка О. Б. Корона Данила Галицького: Волинь і Галичина в державно-політичному розвитку Центрально-Східної Європи раннього та класичного середньовіччя / О. Головка. — К. : Стило, 2006. — С. 34.

⁷ Войтович Л. В. Галицько-волинські етюди / Л. Войтович. — Біла Церква : Видавець Олександр Пшонківський, 2011. — С. 229. Близький за змістом «викривальний» пасаж до теми львівський науковець залишив у рубриці «Епітет *Галицький*» однієї зі своїх останніх статей, присвячених Данилові Романовичу (див.: Його ж. Король Данило Романович: давні і модерні напрями фальсифікації портрету / Л. Войтович // Король Данило Романович: культурна і державотворча спадщина його доби. Монографія / [під ред. М. Бевза і Ю. Лукомського]. — Львів : Вид-во «Растр-7», 2016. — С. 12–13).

⁸ Див.: Його ж. Данило Галицький. Загадки і проблеми / Л. Войтович // Галицька брама. — 2001. — № 9–10 : Король Данило та його син Лев. — С. 12–16.

З методологічного погляду доцільність чи недоцільність застосування предиката «Галицький» стосовно короля Данила вирішив підсумувати Віталій Нагірний (*1978): «Я теж свідомо відмовився від неслухних, хоча й поширених у науковій літературі індивідуалізацій галицько-волинських володарів. Насамперед йдеться про Данила Романовича, котрого в історіографії часто названо “Галицьким”. Звісно для цього немає підстав. Жодне сучасне цьому володареві джерело не знає Данила “Галицького”, а лише Данила Романовича — князя галицького, володимирського чи київського [...] або короля Данила»⁹. Потребу підтримати методологічні починання старших колег відчули і ми¹⁰.

Підстави такої тривалої традиції некоректного найменування першого короля Русі крилися на наш погляд не так у «покірності української історіографії — російській» чи задля зведення «[...] значення його [Данила Романовича. — М. В.] та його об’єднаної держави до мінімуму», як писав Я. Дашкевич¹¹. Радше йшлося про методологічно несформовану історичну науку Російської імперії кінця XVIII — середини XIX ст., яка дійсно іноді, втім не завжди, впливала на погляди українських дослідників (адже не всі «виплекані» в її лоні науковці стали називати Данила «Галицьким»). Бо ж паралельно до появи в історичних студіях «Данила Галицького» в XIX ст., як з рога достатку, з’явилися й інші термінологічно неісторичні князі — «Володимир Святий», «Ярослав Мудрий», «Олександр Белзький», можливо, «Михайло Чернігівський» (окреслення цього князя потребує додаткової верифікації джерельних свідчень) та ін.

Хоч як це парадоксально, попри добру для свого часу кваліфікацію багатьох вчених, котрих «збуджувала» постать Данила Романовича, ніхто з них не ставив за мету з’ясувати генезу гаданої «галицькості» цього володаря, присвоюючи тому, отже, як бачимо, зовсім невластивий предикат. Ідеться дійсно про цілу плеяду російських і українських вчених

⁹ Nagirnyj W. Polityka zagraniczna księstw ziem halickiej i wołyńskiej w latach 1198 (1199)–1264 / W. Nagirnyj. — Kraków : PAU, 2011. — S. 12.

¹⁰ Волощук М. М. «Русь» в Угорському королівстві (XI — друга половина XIV ст.): суспільно-політична роль, майнові стосунки, міграції / М. Волощук ; [відп. ред. Л. Войтович]. — Івано-Франківськ : Лілея НВ, 2014. — С. 88.

¹¹ Дашкевич Я. Назв. праця. — С. 20.

— М. Карамзіна¹², Миколу Костомарова (1817–1885)¹³, Сергія Соловйова (1820–1879)¹⁴, Юліана Пелеша (1843–1896)¹⁵, вже згаданого Миколу Дашкевича (1852–1908)¹⁶, К. Мурковського¹⁷, Івана Крип'якевича (1886–1967)¹⁸, Костя Гуслистого (1902–1973)¹⁹, Льва Черепніна (1905–1977)²⁰, Володимира Полека (1924–1999)²¹, Михайла Фіголя (1927–1999)²², Мирослава Лабуньку (1927–2003)²³,

¹² Карамзин Н. М. Об истории государства Российского / Н. Карамзин; [сост. А. И. Уткин]. — М. : Просвещение, 1990. — С. 98.

¹³ Костомаров М. І. Данило Романович Галицький / М. Костомаров // Литературный сборник издаваемый Галицко-русской матицею. — 1886. — Вып. 1. — С. 48–87; Его же. Русская история с жизнеописаниях ее главнейших деятелей / Н. Костомаров. — М. : Книга, 1990. — С. 123–152.

¹⁴ Соловьев С. М. История России съ древнѣйшихъ временъ / С. Соловьев. — СПб. : Товарищество «Общественная польза», 1851–1879. — Т. 1–5. — Кн. 1. — С. 807–815.

¹⁵ Pelesz J. Geschichte der Union der ruthenischen Kirche mit Rom von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart / J. Pelesz. — Wien : Druck und Verlag der Mechitharisten-Buchdruckerei (W. Heinrich), 1878. — S. 318, 321.

¹⁶ Дашкевич Н. Княжение Даниила Галицкаго по русским и иностранным известиям / Н. Дашкевич. — К. : Типография Императорского Универсиитета, 1873. — 158 с.; Его же. Переговоры пап с Даниилом Галицким об унии Руси с католичеством / Н. Дашкевич // Известия Киевского университета. — 1884. — Вып. 8. — С. 136–181.

¹⁷ Мурковский К. Даниил Романович Галицкий в сношениях с Римом / К. Мурковский. — К., 1898. — 25 с.

¹⁸ Крип'якевич І. Галицько-Волинське князівство. 2-е видання, із змінами і доповненнями / І. Крип'якевич. — Львів : Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України, 1999. — С. 120–134 : Галицько-Волинське князівство за правління Данила Галицького.

¹⁹ Гуслистий К. Данило Галицький / К. Гуслистий. — Саратов, 1942. — 12 с.

²⁰ Черепнин Л. В. Летописец Даниила Галицкого / Л. Черепнин // Исторические записки. — М. : АН СССР, 1941. — Т. 12. — С. 228–253.

²¹ Полек В. Корона і коронація Данила Галицького / В. Полек. — Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2003. — 48 с.

²² Фіголь М. Мистецтво стародавнього Галича / М. Фіголь. — К. : Мистецтво, 1997. — С. 211, 217.

²³ Лабунька М. Князь Данило Галицький і коронація угорського короля Бели IV (Чин Officium Stratoris) / М. Лабунька // До джерел. Збірник наукових праць на пошану Олега Купчинського з нагоди його 70-річчя / [ред. колегія І. Гирич, Я. Грицак, М. Крикун]. — К. — Львів : Вид-во НТШ та ін., 2004. — Т. 1. — С. 554–561.

Миколу Котляра (*1932)²⁴, Ярослава Ісаєвича (1936–2010)²⁵, Михайла Рожка (1939–2004)²⁶, Віру Матузову (*1944)²⁷, Івана Паславського (*1945)²⁸, Олексія Толочка (*1963)²⁹, Анну Литвину (*1966) і Федора Успенського (*1970)³⁰, Олександра

²⁴ Котляр М. Данило Галицький / М. Котляр. — К. : Наук. думка, 1979. — 186 с.; Його ж. Історія України в особах. Давньоруська держава / М. Котляр. — К. : Україна, 1996. — С. 207 — 213 : Данило Галицький; Його ж. Данило Галицький / М. Котляр. — К. : Інститут Історії України НАНУ, 2001. — 153 с.; Його ж. Данило Галицький. Біографічний нарис / М. Котляр. — К. : Альтернативи, 2002. — 328 с. До слова, останнє російськомовне видання біографії Данила Романовича містить корективи в назві, але автор і надалі підкреслює «галицькість» князя в тексті книжки (див.: Котляр Н. Ф. Даниил, князь Галицкий. — С. 12, 85, 160, 210 та ін.).

²⁵ Галичина та Волинь у добу середньовіччя. До 800-річчя з дня народження Данила Галицького / [відп. ред. Я. Ісаєвич]. — Львів : Інститут імені Івана Крип'якевича НАН України, 2001. — 252 с.; Ісаєвич Я. Д. Князь і король Данило: суспільство, церква, держава (до 800-річчя народження Данила Галицького) / Я. Ісаєвич // Київська старовина. — 2002. — № 1. — С. 3–10.

²⁶ Рожко М. Оборонне будівництво Данила Галицького / М. Рожко // Король Данило Романович і його місце в українській історії / Львівський національний університет імені Івана Франка, Львівське відділення інституту української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України, Громадський комітет для відзначення 800-літнього ювілею короля Данила. Редколегія Я. Дашкевич та ін. — Львів : ВМС, 2003. — С. 180–189.

²⁷ Матузова В. Тевтонський орден в зовнішній політиці Данила Галицького / В. Матузова // Питання стародавньої та середньовічної історії й етнології. Збірник наукових праць / Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, кафедра етнології, античної та середньовічної історії. — Чернівці : Золоті литаври, 1998. — Т. 1. — С. 50–57; Ее ж. Тевтонский Орден во внешней политике князя Даниила Галицкого / В. Матузова // Восточная Европа в исторической ретроспективе. К 80-летию В. Т. Пашуто. — М. : Языки русской культуры, 1999. — С. 145–152.

²⁸ Паславський І. Коронація Данила Галицького в контексті політичних і церковних відносин XIII століття / І. Паславський. — Львів : Місіонер, 2003. — 112 с.

²⁹ Толочко А. Известен ли год рождения Даниила Романовича Галицкого? / А. Толочко // Средневековая Русь. — М. : Изд-во «Индрик», 2007. — Вып. 7. — С. 221–236.

³⁰ Литвина А. Ф. Выбор имени у русских князей в X–XVI вв. Династическая история сквозь призму антропонимики / А. Литвина, Ф. Успенский. — М. : Индик, 2006. — С. 168, 213, 301–303, 318, 379, 475, 492, 533–534, 567, 573.

Майорова (*1969)³¹, низку вчених молодшого покоління — Андрія Петрика (1975—2016)³², Ярослава Погоральського (*1978)³³, в сумі під «тиском» авторитету частини з яких кліше плавно проникло й до окремих сучасних іноземних досліджень, зокрема Мартіна Дімніка (*1941)³⁴ з Канади, Марти Фонт (*1952)³⁵ з Угорщини, Маріуша

³¹ Те, як окреслює князя один із сучасних найактивніших дослідників його біографії — Санкт-Петербурзький історик О. Майоров, виглядає дуже непослідовно, а тому дивно. Методика і критерії визначення предикатів для Данила Романовича у його книжках за останні 15 років щонайменше незрозумілі. Пор.: Майоров А. В. Галицко-Волынская Русь. Очерки социально-политических отношений в домонгольский период. Князь, бояре и городская община / А. Майоров; [под ред. И. Я. Фроянова]. — СПб.: Университетская книга, 2001. — С. 623, Указатель имен: Даниил Романович Галицкий, галицко-волынский князь XIII в.; Його ж. Галицко-волинський князь Роман Мстиславич. Володар, воїн, дипломат: у 2 т. / О. Майоров. — Біла Церква: Видавець Олександр Пшонківський, 2011. — Т. 2: Політична та культурна спадщина, родина, династія. — С. 758, Покажчик імен: Данило Романович, кн. Галицький, король; Майоров А. В. Русь, Византия и Западная Европа. Из истории внешнеполитических и культурных связей XII—XIII вв. / А. Майоров. — СПб.: ДМИТРИЙ БУЛАНИН, 2011. — С. 754, Указатель имен: Даниил Романович Галицкий, галицко-волынский князь, король. Дуже довільне окреслення володаря в роботах російського вченого триває. Пор.: Майоров А. Даниил Галицкий и «принц тартар» накануне нашествия Батыя на Южную Русь / А. Майоров // Русин. — Кишинев, 2013. — № 1 (31). — С. 53—77; Его же. Когда Даниил Романович стал «королем Руси»? / А. Майоров // Княжа доба: історія і культура. — Львів, 2015. — Вип. 9. — С. 145—154, та ін.

³² Петрик А. Містобудівельна діяльність Данила Галицького / А. Петрик // Король Данило Романович і його місце в українській історії / Львівський національний університет імені Івана Франка, Львівське відділення інституту української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України, Громадський комітет для відзначення 800-літнього ювілею короля Данила. Редколегія Я. Дашкевич та ін. — Львів: ВМС, 2003. — С. 119—127.

³³ Погоральський Я. Олександр Белзький і Данило Галицький: брати та суперники / Я. Погоральський // Король Данило Романович і його місце в українській історії / Львівський національний університет імені Івана Франка, Львівське відділення інституту української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України, Громадський комітет для відзначення 800-літнього ювілею короля Данила. Редколегія Я. Дашкевич та ін. — Львів: ВМС, 2003. — С. 217—224.

³⁴ Димник М. Даниил Галицкий, Михайил Черниговский и татары: борьбы за Галицкую землю в 1239—1245 гг. / М. Димник // Русин. — Кишинев, 2014. — № 1 (35). — С. 17—35.

³⁵ Див. підсумки понад десятилітніх студій русько-угорських середньовічних відносин: Font M. Arpád-házi királyok és Rurikida fejedelmek / M. Font. — Szeged: Szegedi Középkorász Műhely, 2005. — Old. 315, Névmutató: Danyii Romanovics (= Danyii Galickij), halics-volhiniai fejedelem (1205—1264), halicsi király (1253—1264).

Бартніцького (*1974)³⁶ і Кшиштофа Квятковського (*1982)³⁷ з Польщі та ін. «Галицькістю» Данила Романовича систематично «пронизувалися» виступи науковців і на численних міжнародних, всеукраїнських та регіональних наукових конференціях, семінарах, що час від часу проходили в Україні і поза її межами впродовж останньої чверті сторіччя, коли життя й діяльність першого короля Русі перестало бути на маргінесі студій³⁸.

Перелік «перехворілих» «галицькістю» князя Данила Романовича вчених, а отже й вітчизняного політикуму після 1991 р.*, про який немає сенсу тут докладно вести мову, звісно, значно ширший, втім ми вирішили акцентувати увагу лише на авторах вагомих студій біографії руського володаря, яких, як бачимо, чимало. До слова, на ранньому етапі власної наукової кар'єри ми також залишалися під суттєвим впливом історіографічних стереотипів³⁹. Загалом запропонований список

³⁶ Bartnicki M. *Polityka zagraniczna księcia Daniela Halickiego w latach 1217–1264* / M. Bartnicki. — Lublin : Wyd-wo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2005. — 251 s.

³⁷ Kwiatkowski K. *Przeciw Batu-chanowi czy Mendogowi — okoliczności, wymowa i znaczenie polityczne koronacji Daniela Romanowicza Halickiego na króla Rusi w 1253/1254 roku* / K. Kwiatkowski // *Klio*. — 2004. — № 6. — S. 37–61.

³⁸ Див. зокрема: Король Данило Галицький у пам'ятках історії та культури: краєзнавчий історико-культурологічний начальний посібник / [автори-упорядники Б. Гаврилів, І. Миронюк]. — Івано-Франківськ : Вид-во «Плай» ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2009. — 180 с.

* Різноманітні історичні (наприклад 800 років від часу народження Данила Романовича, котре відзначали 2001 р., 750 чи 755 років його коронації з відзначенням у 2003 та 2008 рр., 750 років з часу смерті — у 2014 р. тощо) й неісторичні ювілеї (як-от надумане 1100-ліття Галича — 1998 р.) часто супроводжувалися відкриттям пам'ятників, випуском ювілейних монет, інших відзнак, на яких вперто продовжували першого короля Русі називати «*Галицьким*».

³⁹ Див. наприклад: Волощук М. М. Русько-угорські відносини періоду Данила Галицького в оцінці угорської історіографії ХІХ — початку ХХ ст. / М. Волощук // *Галичина: науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис*. — Івано-Франківськ, 2002. — № 8. — С. 181–186; Його ж. Взаємовідносини Галицько-Волинської держави епохи Данила Галицького з Угорщиною в працях російських істориків ХІХ ст. / М. Волощук // *Король Данило Романович і його місце в українській історії. Матеріали Міжнародної наукової конференції (Львів 29–30 листопада 2001 р.)* / [редколегія Я. Дашкевич та ін.]. — Львів : ВМС, 2003. — С. 85–91; Его же. Русско-венгерские отношения эпохи Даниила Галицкого: обзор венгерской историографии / М. Волощук // *Вестник Санкт-Петербургского университета*. — Серия 2. — 2005. — Вып. 2. — С. 3–15; Его же. Даниил Галицкий и Бела IV: к реконструкции русско-венгерских отношений 30-х годов XIII в. / М. Волощук // *Rossica antiqua. Исследования и материалы*. — СПб. : Изд-во Санкт-Петербургского университета, 2006. — С. 331–341.

дослідників та хронологія використання терміна «*Данило Галицький*» можуть змодельовати не просто тяглість традиції використання цього визначення в принципі, а й допомогти зрозуміти його належність, певну «приватність», тій чи іншій історичній школі, зокрема в Києві та Львові (з його впливом на студії з історії Русі в Дрогобичі, Івано-Франківську, Любліні) на Україні, а також у Санкт-Петербурзі та частково в Москві (не без впливу, мабуть, історичної науки до 1917 р.).

З політичного погляду використання цього терміна за радянських часів виглядало цілком доречним, адже галицький предикат князя та його з об'єктивних причин відверто прозахідна політика за життя значною мірою дисонували з офіційним курсом партійної історіографії щодо історії Русі та руських володарів. Отже, деякі сторінки біографії Данила Романовича цілковито замовчувати не можна було, втім і активної підтримки при їх вивченні не надавали. Галич став певним символом «історичного сепаратизму», міцно приклеївшись як предикат до першого короля Русі. Тому до певної міри й не дивно, що очевидне, на перший погляд, його історіографічне, а не історичне окреслення досі практично не стало предметом спеціальної наукової розвідки*. Хоча від початку XXI ст. відчувається плавний усвідомлений відхід від старої «звички», мабуть, не в останню чергу за результатами дуже стрімкого глибоко

* Частина авторитетних вчених практично ніколи «*Галицьким*» князя Данила не називала. До таких, зокрема, відносяться Михайло Грушевський (1866—1934), Микола Чубатий (1889—1975), Броніслав Влодарський (1895—1974), Володимир Пашуто (1918—1983) і чимало інших, втім і найсучасніших біографів володаря, як от В. Александрович і Д. Домбровський, а також сербський вчений із Нового Саду Дюра Гарді (* 1971). До слова, неабияку предметну грамотність проявив російський автор XVIII ст. Василь Татищев (1686—1750), котрий назвав Данила Романовича «володимирським», чітко усвідомлюючи його династичну й земельну належність (Татищев В. *История Российская* : в 3 т. / В. Татищев. — М. : АСТ, 2003. — Т. 2. — С. 532). Але, як бачимо, лише в останні роки на тлі виокремлення в русистиці цілого напрямку під умовною назвою «данилознавство» почали лунати заклики до перегляду цього псевдоісторичного стереотипу. Про це, окрім іншого, йшлося у виступі Л. Войтовича «*Король Данило Романович: постать на тлі епохи*» під час Міжнародної науково-практичної конференції «*Король Данило: культурна і державотворча спадщина його доби*» (8—9 грудня 2014 р., Національний університет «Львівська політехніка») та в опублікованих матеріалах конференції (див.: Войтович Л. *Король Данило Романович: давні і модерні напрями фальсифікації портрету*. — С. 12—13).

фахового дослідження найрізноманітніших сторінок біографії першого короля Русі як в Україні, так і за її межами з використанням найсучасніших методологічних підходів. Бо навіть поверхове порівняння знань про першого короля Русі станом на 2000 і 2016 рр. засвідчує надзвичайно потужний поступ.

Дійсно, князь Данило порівняно з усіма іншими представниками династії Рюриковичів — найбільш задокументована постать різними за жанром та походженням джерелами. Це принагідно демонструють хоча б результати останніх генеалогічних досліджень⁴⁰ і згадана вище двотомна монографія. В цьому як перевага володаря, так і особиста драма і «трагедія» деяких його майбутніх біографів — творців свого роду «галицької легенди» цього знакового персонажа. Зокрема, в останньому україномовному біографічному нарисі про короля Данила автори вочевидь несвідомо не помітили на форзаці помилки в дубльованій версії назви книжки — «*Король Данило Галицький*», яка насправді має дещо іншу, коректнішу, назву⁴¹.

Одна з важливих сторінок біографії першого короля Русі — майже сорокалітній з перемінним успіхом конфлікт за право контролю над містом Галичем і торгівлею на річці Дністрі, якими впродовж 1198/1199—1205 рр. володів його батько Роман Мстиславович (між 1155/1156—1205). Але, на відміну від нього, згаданого в літописі (хай навіть упорядкованого і, очевидно, відредагованого в північно-східних землях Рюриковичів у другій половині XIV — на початку XV ст.) як Роман Галицький⁴², Данило ніколи так не звався. Це історичний факт, який легко перевірити, зіставивши всі відомі науці пам'ятки наративного жанру й офіційні юридичні документи (див. світлини 1—8)⁴³. У частині *InamiiVського*

⁴⁰ Войтович Л. В. Княжа доба на Русі: портрети еліти / Л. Войтович. — Біла Церква : Видавець Олександр Пшонківський, 2006. — С. 492—494. Пор.: Домбровский Д. Генеалогия Мстиславичей. Первое поколение (до начала XIV в.). Издание исправленное и дополненное / Д. Домбровский ; [перевод и вступительное слово К. Ерусалимский и О. Остапчук]. — СПб. : ДМИТРИЙ БУЛАНИН, 2015. — С. 308—325.

⁴¹ Александрович В. С. Король Данило Романович / В. Александрович, Л. Войтович. — Біла Церква : Видавець Олександр Пшонківський, 2013. — 240 с.

⁴² Лаврентьевская летопись / [с предисл. Б. М. Клосса]. — М. : Языки славянской культуры, 2001. — Стб. 425.

⁴³ Див. наприклад: Домбровский Д. Генеалогия Мстиславичей. — С. 308—310.

літописного зводу XV ст., відомого під назвою *Київський літопис XII ст.*, більш-менш систематично від середини XII ст. «Галицькими» звалися лише деякі найвідоміші представники першої, зафіксованої джерелами династії (ізгої — вихідці з Рюриковичів), умовно названої в історіографії Ростиславовичами — Володимирко Володаревич (1104—1153)⁴⁴, Ярослав Володимирович (1135—1187)⁴⁵ і Володимир Ярославович (1151—1198/1199)⁴⁶. Після Романа Мстиславовича і Мстислава Мстиславовича (1176-1180—1228), занотованих «Галицькими» в Іпатіївському і Лаврентіївському літописах⁴⁷, жодного наступного князя XIII ст., хоч як довго він посідав би в Галичі престол, таким предикатом не вшанували*.

Безперечно вплив на появу «галицьких» окреслень могла мати практика копіювання і редагування літописів упродовж XIV—XV ст. із відповідним внесенням цих означень для деяких князів з династії Рюриковичів відповідно до їхньої вотчинної належності. Йдеться, можливо, про свого роду «полегшення» ознайомлення з текстами для «читачів» прийдешніх поколінь. Аналоги можна побачити в інших периферійних, підконтрольних Рюриковичам землях, зокрема Рязанській, послідовно виокремленій у XII ст. зі складу Муромо-Рязанської та Чернігівської земель, де місцевих князів у літописанні не раз називали «Рязанськими»⁴⁸. Але навести

⁴⁴ Ипатьевская летопись // ПСРЛ / [с предисловием Б. М. Клосса]. — М. : Языки славянской культуры, 2001. — Т. 2. — Изд. 2. — Стб. 402.

⁴⁵ Там же. — Стб. 466.

⁴⁶ Там же. — Стб. 633.

⁴⁷ Лаврентьевская летопись. — Стб. 506 : Мстислав Галицкий.

* Тут ми не аналізуватимемо визначення «князь Галицький» чи «*dux Galitiae*», носіями яких в задокументований або не задокументований спосіб упродовж XII—XIV ст. було значно більше осіб (див.: Dąbrowski D. Daniel Romanowicz król Rusi. — S. 468).

⁴⁸ Пор. за хронологією згадок: Летописный сборник, именуемый Патриаршей или Никоновской летописью / [с прил. извлечений из монографии Б. М. Клосса «Никоновский свод и русские летописи XVI—XVII веков»] // ПСРЛ. — М. : Языки русской культуры, 2000. — Т. 10. — С. 193, 195, 197 : Ростислав Ярославович Рязанский, 1152—1153 pp. ; Ипатьевская летопись. — Стб. 792—793 : Константин Рязанский, 1242 р. (див. також дослідження на предмет його князівського походження: Носенко А. Константин «Рязанский» и Евстафий Константинович: к вопросу о княжеском происхождении и родственных связях / А. Носенко // *Colloquia Russica* / [ed. V. Nagirnyu, A. Mesiarkin]. — Krakov — Bratislava : Uniwersytet Jagielloński, 2015. — Series I. — V. 5. (Rus' a stredná Európa v 11. až 14. storočí. Publikácia z platej medzinárodnej konferencie, Spišská kapitula, Slovensko 16—18. Október, 2014). — S. 161—172).

переконливі докази з цієї проблеми неможливо за відсутності вцілілих ранніх протографів*.

У випадку з Данилом Романовичем деякі історики** чітко встановили, скільки часу той провів у Галичі або *де-факто* був галицьким князем. З останніх таку статистику навів та відкоригував Д. Домбровський.

* Вже найповерховіша верифікація джерельних свідчень лише на прикладі *Лаврентіївського* і *Іпатіївського літописів* переконливо доводить, що одними з перших у рецепції київського наратора набули характерного предиката генеалогічно пов'язані з частково винищеним до 978 р. родом Рогволодовичів полоцькі князі — «Всеславъ снъ Брѣчиславль Полоцьскѣ» (Лаврентьевская летопись. — Стб. 166 : 1067 р.). Рід намагався ліквідувати новгородський князь Володимир Святославович († 1015). Добре відомо, що «держателі» міста Полоцька постійно всіляко дистанціювалися від нащадків князя Володимира, вважаючись спадкоємцями Рогволода († 978) «за кужелем». З часом ця практика, за дійсно незрозумілих, на перший погляд, причин (тому й напрошується думка про пізніше дописування й навмисне, мабуть, редагування літописних статей), розповсюдилася й на володарів інших земель і міст династії Юриковичів, причому від найбільших, зосереджених головню на території сучасної України і Росії (Київ, Чернігів, Новгород, Галич, Смоленськ, Переяслав, Ростов, Суздаль та ін.), до невеликих і відверто малих, локалізованих тепер здебільшого в Росії, але також в Білорусі й Україні (Білоозеро, Вишгород, Вязьма, Гродно, Курськ, Москва, Муром, Несвіжськ, Пінськ, Пересопниця, Пронськ, Ржев, Рязань, Торопець, Турів, Углеч, Шумськ і т. д.), де й відбулося в XV—XVI ст. одне з останніх редагувань комплексних літописних текстів XI—XIII ст. При відтворенні подій XIV ст. використання окреслень типу Дмитрий Сѣрждальскіи, Іванъ Ржевѣскіи, Андрѣи Новгородѣскіи, Костантин Ростовѣскіи, Андрѣи Полоцькіи, Васілеи Махаиловичъ Твѣрѣскіи, Володимиръ Ѡндрѣевичъ Московѣскіи і ін. (див. наприклад: Лаврентьевская летопись. — Стб. 532—533) стали для упорядників літописання цілковито буденним явищем. Тому вивчення особливостей появи в джерелах князівських предикатів, пов'язаних із конкретними місцями їхнього правління, на нашу думку, потребує дуже докладного дослідження.

** Чи не вперше таку статистику навів М. Грушевський (див.: Грушевський М. Люстрована історія України / М. Грушевський. — К.: ІСЕ-Україна, 1990. — С. 521). За його підрахунками, у Галичі до 1238 р. князь провів усього шість років (не враховуючи чотирьох від часу появи на світ у 1201 р. до смерті батька у 1205 р.). Схожі, втім не надто докладні на наш погляд, обчислення вели й на сучасному етапі: Доба короля Данила в науці, мистецтві, літературі (Матеріали міжнародної наукової конференції 29—30 листопада 2007 р. Львів) / [заг. ред. З. Лильо-Откович]. — Львів: «Простір М», 2008. — С. 451—452; Войтович Л. Король Данило Романович: давні і модерні напрями фальсифікації портрету. — С. 13 : «У Галичі Данило Романович перебував не більше 23—25 місяців за своє довге майже 59-річне правління: 7—8 місяців у 1205—1206 рр., 5—6 місяців у 1211—1212 рр., до 5 місяців у 1230—1232 рр. та 1233—1234 рр. і не більше місяця у 1238 р.».

Скрупульозні підрахунки дослідника на основі верифікації й перегляду хронології так званого *Галицько-Волинського літопису* (який вчений після ретельного текстологічного, жанрового, стилістичного й лексичного вивчення радше зве *хронікою*) продемонстрували, що, з'явившись на світ у Галичі близько 11 грудня 1200 р. або 11 грудня 1201 р.⁴⁹, Данило Романович мешкав тут до самої смерті батька 19 червня 1205 р. Негайно приведені його матір'ю до присяги й хресного цілування галицькі бояри визнали малолітнього хлопця своїм князем, в ролі якого з матір'ю-регентом той продовжував перебувати в місті десь до березня — квітня 1206 р.⁵⁰. Отже, перший термін його «галицької кар'єри» тривав близько п'яти років і чотирьох місяців, якщо часом появи на світ князя вважати *terminus ante quem* 11 грудня 1200 р. (свідомо надаймо князеві *карт-бланш* за часом його перебування в столиці батька). Вдруге за підтримки угорців та деяких місцевих бояр молодий володар «опанував» Галич у вересні 1210/1211 р., безперервно залишаючись тут до літа 1213 р., тобто трохи більше як півтора року. Наступного разу Данило Романович на короткий час засів у місті десь у жовтні 1219 р., коли безуспішно захищав столицю свого тестя князя Мстислава Мстиславовича (між 1176/1180—1228) від об'єднаних угорсько-польських військ, але насамкінець був змушений її покинути. Вкотре він здобув місто на початку квітня 1230 р., залишаючись в ньому до початку осені 1231 або початку 1232 рр., в сумі — трохи більше як рік (13—14 місяців). Учетверте князь захопив Галич взимку 1233—1234 рр., пробувши тут до кінця травня 1235 р., тобто теж близько 13—14-ти місяців. Далі він спробував підпорядкувати собі місто десь влітку 1238 р., втім, контролюючи не довше, ніж до грудня 1241 р. (а від вересня 1240 р. перебуваючи поза його межами), тобто — не цілих 3,5 року⁵¹. Після 17 серпня 1245 р., а особливо після візиту до хана Бату 1246 р., місто Галич офіційно ввійшло до складу держави князя Данила, втім до 1302/03 р. втратило столичний політико-адміністративний статус, успадкований новозбудованим Холмом. Утворення на початку XIV ст. Галицької митрополії за часів короля Юрія I

⁴⁹ Домбровский Д. Генеалогия Мстиславичей. — С. 308.

⁵⁰ Dańbrowski D. Daniel Romanowicz król Rusi. — S. 468.

⁵¹ Ibidem.

(1301–1308) частково повернуло містові колишній «столичний блиск», але лише з церковного погляду.

Загальний час проживання, перебування, урядування Галичем до 1246 р. становить близько 12,5 року (зі зрозумілим і передбачуваним відлученням князя з міста в різних поточних справах!), що загалом менше від третини прожитого на той час життя руського володаря (але аж ніяк не 23–25 місяців, як пропонує Л. Войтович). До прикладу, безпосереднє пряме угорське урядування в місті і краї (не беручи до уваги титулярний сюзеренітет Арпадів від серпня 1205 р. та контроль угорського герцога Андрія, одруженого з донькою галицького князя Мстислава Мстиславовича Марією, міста Перемишля впродовж 1226–1233 рр.) з кінця XII ст. до 1245 р. становило 13,5–14 років, тобто щонайменше на рік-півтора більше від князя Данила. Жодна інша особа чи локальна династія довше в цьому місті впродовж першої половини XIII ст. не затримувалася.

Звісно, варто пам'ятати, що літописні нотатки не є хронологічно абсолютно точними й запропоноване датування може мати суттєві корективи. Також будь-який середньовічний володар, як правило, не сидів на одному місці, постійно перебував у русі, лише так маючи змогу контролювати власні землі. На прикладі того ж Данила Романовича блискуче показав мобільність князя Д. Домбровський⁵². Часто правителі мали дві, три або й більше офіційних резиденцій, які відвідували під час великих, переважно християнських, свят. Галич належав до таких осередків. Втім в окресленій справі варті уваги якраз деталі здобуття та утвердження Данила Романовича в місті, загалом аргументовано засвідчуючи некоректність застосування до нього предиката «Галицький» навіть *пост-фактум* підкорення столиці*.

⁵² Dąbrowski D. Książę w drodze. O mobilności Rurykowiczow w XIII w. na przykładzie Daniela Romanowicza. Klasyfikacja podróży / D. Dąbrowski // Slavia Orientalis. — 2015. — Т. 64. — № 1. — С. 7–34, Aneks: S. 28–32. Автор також підкреслив, що наведені у статті статистичні дані значно точніші, ніж у першому томі біографії короля Данила (див.: Dąbrowski D. Daniel Romanowicz król Rusi. — С. 469–473).

* Нижче наведемо лише літописні фрагменти без заглиблення в історіографію проблеми. Не зупинятимемося й на докладному поясненні небажання переважної більшості галичан бачити Данила Романовича на місцевому престолі, що також добре вивчено (див. хоча б вищенаведений перелік спеціальних студій біографії князя та короля Русі).

Вперше про перебування старшого сина Романа Мстиславовича в Галичі дізнаємося з літописного запису, присвяченого подіям після загибелі «самодержця всієї Русі», між 19 червня — серпня та, може, вереснем 1205 р.: «[...] бѣ по смрти Романовѣ снималсѧ король со ѿтровою своею [матір'ю Данила і Василька Романовичів. — *М. В.*] во Саноцѣ [тепер — місто Сянок Підкарпатського воєводства, Польща. — *М. В.*]. прилѣлъ бо бѣ Данила . како милога сна своего . ѡставиль бо бѣ оу него . засадоу . Мокъѧ великаго . слѣповокого . и Корочюна Вълѣпта . и сна его . Витомира . и Благиню . инъзи Оугры многи . и за то **не смѣша Галичанѣ . ничто же створити** [акцент наш. — *М. В.*]. бѣ бо инѣхъ много Оугоръ»⁵³. Нехіть містан до Романовичів за кілька місяців увінчалася згодою при сюзеренітеті угорського короля Андрія II (*Andreas*, 1205—1235) прийняти на столичному престолі сіверського князя Володимира Ігоревича (1171 — після 1210/1211). Як наслідок, переймаючись за своє життя та життя дітей десь у березні — квітні 1206 р. «[...] княгини же Романовае . вземше дѣтѣтѣ свои . и бѣжа в Володимерь . И еще же хотѣщю Володимероу . искоренити племѧ Романово . **поспѣвающимъ же безбожнымъ Галичаномъ** [акцент наш. — *М. В.*]»⁵⁴.

Вдруге Данило Романович у віці близько 10—11-ти років прибув до Галича в ар'єргарді численного угорського війська та окремих галицьких бояр наприкінці літа — на початку осені 1210/1211 р., щоб усунути від влади князів Ігоревичів і для інтронізації зі згоди Андрія II. Успішне завершення походу увінчалася інтронізацією молодого володаря в соборі Успіння Пресвятої Богородиці у вересні 1210/1211 р. Далі «Данилоу же княжащю в Галичи . тако младоу соущоу . аеко и мтрии своеии не позна . миноувшю же времени . **Галичанѣ же вѣгнаша Даниловоу . мтръ изъ Галича** [акцент наш. — *М. В.*]»⁵⁵, що Д. Домбровський датує серединою 1212 р.⁵⁶ Вимушене втручання Арпадів у галицькі справи*, прибуття до

⁵³ Ипатьевская летопись. — Стб. 717.

⁵⁴ Там же. — Стб. 718.

⁵⁵ Там же. — Стб. 727.

⁵⁶ Dąbrowski D. Daniel Romanowicz król Rusi. — S. 75.

* Відповідно до угоди із Романовою вдовою в серпні 1205 р. Андрій II набув практичного сюзеренітету над землями її малолітніх дітей із правом уживання титулу *Galitiae Lodomeriaeque Rex* (див.: Волощук М. М. «Русь» в Угорському королівстві. — С. 151).

столиці чималого угорського війська під командуванням ставленика короля боярина Володислава Кормильчича («Володислав же воѣха в Галич . и вокнѣжисѣ и сѣде на столѣ») призвели врешті до того, що десь влітку 1213 р. «Даниль же виде с мтрью своею в Лахи . шпросивсѣ ш корола»⁵⁷.

Втретє якийсь час у жовтні 1219 р. Данило Романович на прохання свого тестя, галицького князя Мстислава Мстиславовича залишався в обложеному Галичі, стримуючи натиск спільних угорсько-польських сил під командуванням, імовірно, боярина Судислава та краківсько-сандомирського князя Лешека Білого (*Lesthko Albus*, 1194–1227): «Мьстиславоу же не могшоу битьсѣ съ [Всеволодовича, † після є шбѣщасѣ емоу Даниль и Ј а Шлександроу не смѣвы града . Даниль же изииде

Вчетверте князь Данило вирушив здобувати Галич, який перебував у руках сина короля Андрія II — Андрія (*Andreas*, 1210–1234), на прохання якоїсь частини галичан на початку квітня 1230 р.: «[...] кнѣзю же Данилови боудоущоу во Оугровьсцѣ [тепер — село Новоугруське Любомльського району Волинської області, Україна] . **прислаша Галичанѣ** [акцент наш. — *М. В.*] рекоуще аеко Соудиславѣ шель есть во Понизье . а королевичѣ в Галичи шсталѣ . а поиди борже [...] Данилови же приѣхавшоу . ко Галичю . **Галич бо бѣ сѣ затворилѣ** [акцент наш. — *М. В.*]»⁵⁹. Частина містян відверто не бажала бачити волинського князя в себе на престолі, тому, допоки «Данилѣ стоаше Оугльницѣхѣ [тепер — місцевість між Галичем і селом Бовшевом Галицького району Івано-Франківської області, Україна] . на березѣ Днестра вѣгѣхавшимѣ же **Галичаномѣ** [акцент наш. — *М. В.*] . и Оугромѣ и стрѣлшасѣ на ледоу». Але вочевидь галицька знать з-поза Галича, котра приєдналася до військ Данила, допомогла йому ввійти до міста: «[...] и приде же Дьмѣнь со **всими бодрѣ Галичкѣми** [акцент наш. — *М. В.*] . со Милославомѣ . и со Володиславомѣ . и со **многими бодрѣ Галичкѣми** [акцент наш. — *М. В.*]»⁶⁰. Поділ місцевих еліт на вороже та прихильно налаштованих щодо князя у дальшій

⁵⁷ Ипатьевская летопись. — Стб. 729.

⁵⁸ Там же. — Стб. 733–734.

⁵⁹ Там же. — Стб. 758.

⁶⁰ Там же. — Стб. 759.

перспективі виявився не на користь останнього. Утримання Галича тривало недовго. Постійні змови і замаху на його життя змусили старшого Романовича до початку осені 1231 або до початку 1232 рр. вкотре покинути столицю.

Вп'яте волинський володар зі своїм молодшим братом прибув з військом під стіни Галича, який контролювали угорський принц Андрій і боярин Судислав, взимку 1233–1234 р.: «Даниль же . и Василко [Романович, біля 1203–1269. — *М. В.*] . и ѿднако идоста к Галичу . **стрѣтоша и болшаа половина Галича** [акцент наш. — *М. В.*]»⁶¹. Втім занотована більша половина еліт столиці, радше серйозне перебільшення в авторській рецепції літопису, адже десь наприкінці травня 1235 р. «Данилови оувѣдавшоу **крамолоу ихъ** [галицької знаті. — *М. В.*] изииде Оугры»⁶². Новим галицьким князем став Михайло Всеволодович із династії чернігівських Ольговичів, одружений на старшій сестрі Данила Романовича, ймовірно — Олені⁶³. На той час вже будували нову столицю майбутнього короля Русі в Холмі, тому опанування Галича в перспективі, крім господарського зиску в торгівлі та певної сатисфакції за раніше втрачені можливості, для нього тепер мало й ідеологічний сенс, адже титулярними володарями Галича і Галицької землі залишалися угорські королі, яким це право в серпні 1205 р. надала мати Данила Романовича.

Вшосте волинський князь прибув під стіни Галича десь влітку 1238 р., коли залишений у місті князем син Михайла Всеволодовича — Ростислав (близько 1219 — після 1264) відправився з військом у похід на Литву. Місто, отже, не було кому захищати: «Боу же поспѣвшоу приде вѣсть Данилоу . во Хольмѣ боудоущю емоу . аѿко Ростиславъ сошелъ естъ на Литвоу **со всеми болрты** [акцент наш. — *М. В.*] [...] Даниль **со воии** [акцент наш. — *М. В.*] . со Хольма . и бывшоу емоу . третии днь оу Галичи [...] Артѣмью [галицькому єпископові. — *М. В.*] . и дворьскомоу Григорью . возбраняющоу емоу . оузрѣвшима же има . аѿко **не можета оудержати града** [акцент наш. — *М. В.*] . ико малодшна блюдащася . и преданьи града изиидоста слезнама ѿчима и ѿслабленомъ лицемъ . и лижюща оуста своа . аѿко не имѣюща власти княженьяевого . рѣста же

⁶¹ Там же — Стб. 771.

⁶² Там же. — Стб. 774.

⁶³ Домбровский Д. Генеалогия Мстиславичей. — С. 304–308.

с ноужею . прииди княже Данило приими градъ Данило же вниде во градъ свои . и прииде ко прчѣтѣ стѣи Бци . и приа столъ шца своего и шбличи побѣдоу . и постави на Нѣмѣчскѣхъ вратѣхъ [тепер — мікротопонім у селі Крилосі Галицького району Івано-Франківської області, Україна] хороуговь свою»⁶⁴. Втім на тлі монгольської загрози, перебуваючи від вересня 1240 р. в Угорщині, невдало намагаючись одружити свого сина Лева (1225—1301) із котроюсь з доньок короля Бели IV (*Bela*, 1235—1270), князь Данило до Галича вже не повернувся. Його володіння на рубежі 1240—1241 рр. спустошили кочівники і це змусило його поневірятися в землях Мазовії, а потім на Волині.

Остаточне включення Галича та Галицької землі до складу своїх володінь припало аж на серпень 1245 р. за наслідками перемоги в битві під Ярославом над об'єднаними угорсько-польськими силами під командуванням бана Філі і князя Ростислава Михайловича, а також попереднього впродовж 1241—1244 рр. придушення місцевої боярської опозиції. Закріпив це приєднання успішний візит старшого Романовича до хана Бату 1246 р., визнання його сюзеренітету через отримання ярлика на правління у своїх землях, куди також входив Галич. Однак центр його діяльності змістився до Холма, чим і пояснюється скупість «галицьких відомостей» так званого *Галицько-Волинського літопису* другої половини 40 — початку 90-х рр. XIII ст.

Тому підсумовуємо цей короткий нарис закликом до всіх колег «історичного цеху» врешті остаточно домовитися про коректність ідентифікації князя і короля Русі Данила Романовича — не використовувати предикат «*Галицький*»* і висловлюємо прохання на майбутнє плавно перейти до глибокого методологічного обговорення такої ж коректності вживання термінів «*Галицька Русь*», «*Галицько-*

⁶⁴ Ипатьевская летопись. — Стб. 777.

* У спеціально підготовленому до 750-ї річниці смерті короля Данила збірнику за редакції В. Александровича «*Княжа доба: історія і культура*» (2015) нарешті із семи спеціальних публікацій, особисто присвячених руському володареві, у жодній щодо нього не застосовано предиката «*Галицький*». Можна, отже, вважати, як ще 2002 р. пропонував Я. Дашкевич, проблему використання цього визначення вичерпаною принаймні в академічному середовищі (див.: *Княжа доба : історія і культура* / [відп. ред. В. Александрович] ; Національна академія наук України, Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича. — Львів, 2015. — Вип. 9 : Король Данило Романович 1264 — 2014. — 360 с.).

Волинська Русь», «Галицько-Волинське князівство», «Галицько-Волинська держава», якими, окрім іншого, наповнені й кваліфіковано написані студії з генеалогії та біографістики — Д. Домбровського. Сучасна історична наука містить ще дуже багато кліше, принаймні з історії Галича і Галицької землі, які, як «материнське молоко», підживлюють часто не до кінця історично вивірені висновки колег-дослідників.

Myroslav Voloshchuk (Ivano-Frankivsk, Ukraine)
Prince and king Danylo Romanovych in Halych city life of the XIII century

The article outlines the stages of non-historical definition of prince and king of Rus Danylo Romanovych as «Halyskyi». By analyzing the chronicle heritage, it was proved that this ruler, unlike his father Roman Mstyslavovych, father in law Mstyslav Mstyslavovych, and three representatives of the first Halych dynasty of the Rostyslavovychs (Volodymyrko Volodarevych, Yaroslav Volodymyrovych and Volodymyr Yaroslavovych), never used such a predicate. The continuity of use of the definition «Danylo Halyskyi» mainly in the Ukrainian and Russian historiography and partly under their influence is noted in some works of European researchers. The first king of Rus is really an important symbol and an example of state creation for modern Ukrainian history. However, he is rather a persona non grata for the history of Halych and the Halych land of the XIII century.

Keywords: *prince, king, Danylo Romanovych, «Halyskyi», the Halych land, Rus, historical and historiographical tradition, Halych-Volhynian Chronicle, Dariusz Dabrowski.*